

विषयः - संस्कृतम्

1. संस्कृतसाहित्यस्य इतिहासः (सामान्यपरिचयः)

क). वैदिकसाहित्यम्

- ❖ वेदानां सामान्यपरिचयः।
- ❖ प्रमुखानां ब्राह्मणग्रन्थानां सामान्यपरिचयः।
- ❖ प्रमुखानां आरण्यकग्रन्थानां सामान्यपरिचयः।
- ❖ प्रमुखानां उपनिषदां सामान्यपरिचयः।
- ❖ वेदाङ्गानां सामान्यपरिचयः।

ख). लौकिकसाहित्यम्

- ❖ संस्कृतस्य प्रमुखकवयः तेषां कृतयश्च।
- ❖ संस्कृतस्य प्रमुखनाटककाराः तेषां नाटकानि रूपकानि, तेषाम् अर्थः, लक्षणम्, नायक-नायिका भेदः च।
- ❖ भरतमुनिकृत - नाट्यशास्त्रम् (सामान्यपरिचयः)।

2. काव्यशास्त्राणि

- ❖ काव्यप्रकाश-साहित्यदर्पणयोरनुसारम् : काव्यलक्षणम्, काव्यप्रयोजनम्, काव्यहेतुः, काव्यभेदः, शब्दशक्तयः, रसलक्षणम्, रसभेदः, गुणाः, दोषाः, रीतिः ।
- ❖ अलंकाराः - अनुप्रास, यमक, श्लेष, उपमा, रूपक, उत्प्रेक्षा, अपह्नुति, परिकर, काव्यलिङ्ग, अर्थान्तरन्यास, विभावना, विशेषोक्ति, समासोक्ति, स्वभावोक्ति, वक्रोक्ति ।
- ❖ छन्दपरिचयः ।
- ❖ नीतिशास्त्रानां सामान्य-अध्ययनम् - नीतिशतकम्, हितोपदेशः, पञ्चतन्त्रम् ।

3. इतिहासः, पुराणानि, धर्मशास्त्राणि च

- ❖ रामायणम् - सामान्यपरिचयः।
- ❖ महाभारतम् - सामान्यपरिचयः।
- ❖ पुराणानि - परिभाषा, संख्या, पौराणिकसृष्टिविज्ञानम्, पौराणिक-आख्यानानि।
- ❖ मनुस्मृतेः - सामान्यपरिचयः।
- ❖ याज्ञवल्क्यस्मृतेः - सामान्यपरिचयः।
- ❖ अर्थशास्त्रस्य - सामान्यपरिचयः।
- ❖ कल्हणस्य राजतरङ्गिण्याः - सामान्यपरिचयः।
- ❖ ब्राह्मी-शारदा-लिप्योः सामान्यपरिचयः।
- ❖ मौर्य-गुप्तकालीन- अभिलेखानां सामान्यपरिचयः।

4. व्याकरणम्

- ❖ संस्कृतवर्णमाला, स्वराः-व्यंजनानि, उच्चारणस्थानानि, उच्चारणप्रयत्नानि।
- ❖ सन्धयः - स्वरसन्धिः, हलसन्धिः, विसर्गसन्धिः (लघुसिद्धान्तकौमुद्यानुसारम्)।
- ❖ समासाः - अव्ययीभावः, तत्पुरुषः, कर्मधारयः, बहुव्रीहिः, द्वन्द्वः (लघुसिद्धान्तकौमुद्यानुसारम्)।
- ❖ प्रत्ययाः - कृदन्त, तद्धित, स्त्रीप्रत्ययः (लघुसिद्धान्तकौमुद्यानुसारम्)।
- ❖ विभक्तयः
- ❖ उपसर्गाः (सामान्यपरिचयः) ।
- ❖ अव्ययाः (सामान्यपरिचयः) ।
- ❖ शब्दरूपाणि - अकारान्तपुल्लिङ्गः, इकारान्तपुल्लिङ्गः, उकारान्तपुल्लिङ्गः, ऋकारान्तपुल्लिङ्गः, हलन्तपुल्लिङ्गः - (राजन्, विद्वस्, आत्मन्, पथिन्), आकारान्तस्त्रीलिङ्ग, ईकारान्तस्त्रीलिङ्ग, ऊकारान्तस्त्रीलिङ्ग, ऋकारान्तस्त्रीलिङ्ग ।
- ❖ सर्वनामशब्दाः - अस्मद्, युष्मद्, किम्, तद्, इदम् ।
- ❖ धातुरूपाणि - भू, पठ्, दा, अस्, नम्, पच्, गम्, सेव्, मुद्, खाद्, पा, पत्, दृश्, लिख्, चल् ।

5. भाषाविज्ञानम्

- ❖ भाषायाः परिभाषा, भाषाणां पारिवारिकवर्गीकरणम्, भारोपीयपरिवारस्य सामान्यपरिचयः, वैदिक-लौकिकसंस्कृतयोः भेदः, अर्थपरिवर्तनस्य दिशाः कारणानि च ।

6. भारतीयदर्शनम्

- ❖ आस्तिकदर्शनानां सामान्यपरिचयः - सांख्य-योगः, न्याय-वैशेषिकः, मीमांसा-वेदान्तः च ।
- ❖ नास्तिकदर्शनानां सामान्यपरिचयः - चार्वाक, बौद्धः, जैनः च ।
- ❖ शैवदर्शनस्य सामान्यपरिचयः ।

सन्दर्भग्रन्थाः

1. वैदिकसाहित्य एवं संस्कृति	- आचार्य बलदेव उपाध्याय
2. संस्कृतसाहित्य का इतिहास	- आचार्य बलदेव उपाध्याय
3. संस्कृतसाहित्य का इतिहास	- कपिलदेव द्विवेदी
4. काव्यप्रकाशः	- आचार्य मम्मटः
5. साहित्यदर्पणः	- आचार्य विश्वनाथः
6. भाषाविज्ञानम्	- भोलानाथ तिवारी
7. भाषा शास्त्र की रूपरेखा	- कपिलदेव द्विवेदी
8. राजतरंगिणी	- आचार्य कल्हण
9. अभिलेख मञ्जूषा	- डॉ० रणजीत सिंह सैनी
10. शारदालिपि दीपिका	- श्रीनाथ टिक्कू
11. लघुसिद्धान्तकौमुदी	- श्रीवरदराजाचार्य
12. सिद्धान्तकौमुदी	- श्रीभट्टोजिदीक्षित
13. शिवसूत्र	- टीकाकार पण्डित बलजिन्नाथ
14. शिवसूत्रविमर्शिनी	- श्री क्षेमराजः
15. संस्कृत वाङ्मय	- आचार्य बलदेव उपाध्यायः
16. भारतीय काव्यशास्त्र का इतिहास	- कृष्णदेवः
17. सांख्यकारिका	- ईश्वरकृष्णः
18. वेदान्तसारः	- सदानन्दः
19. तर्कसंग्रहः	- अन्नभट्टः
20. सर्वदर्शनसंग्रहः	- उमाशंकर ऋषि